

Reykjavík, 4. desember 2007.

Nefndasvið
Alþingi

UMSÖGN MANNRÉTTINDASKRIFSTOFU ÍSLANDS UM TILLÖGU TIL FRUMVARPS TIL LAGA UM JAFNA STÖÐU OG JAFNAN RÉTT KVENNA OG KARLA

Frumvarp þetta miðar að því að koma á og viðhalda jafnrétti og jöfnum tækifærum kvenna og karla og jafna þannig stöðu kynjanna á öllum sviðum samfélagsins. Því hlýtur Mannréttindaskrifstofa Íslands að fagna efni frumvarpsins og láta í ljós þá von að það nái fram að ganga því ljóst er að núgildandi jafnréttislög hafa ekki náð tilgangi sínum en þau hafa verið lítið notuð og þeim sársjaldan beitt. Aldrei hefur t.d. verið látið reyna á s.s. 13. gr. um skyldu atvinnurekenda og stéttarfélaganna til að vinna að því að jafna stöðu kynjanna, 16. gr. um skyldu atvinnurekenda til að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að gera starfsfólki kleift að samræma starfsskyldur og fjölskyldulíf eða 22. gr. þar sem fjallað er um sérstakar tímabundnar aðgerðir sem ætlað er að bæta stöðu kvenna og karla.

Mannréttindaskrifstofa Íslands hefur farið yfir ofangreint frumvarp og telur ekki að það brjóti á neinn hátt í bága við mannréttindalög, hvorki ákvæði íslenskra laga né alþjóðalaga. Mannréttindaskrifstofan fagnar því heilshugar nýmælum í frumvarpinu sem miða að auknu jafnréttin kynjanna, einkum:

- Að sérstaklega er tekið fram að unnið skuli gegn kynbundnu ofbeldi sem er ein alvarlegasta birtingarmynd kynjamismununar og mikil hindrun fyrir því að fjöldi kvenna njóti jafnréttis.
- Að í frumvarpinu er að finna skilgreiningu á beinni og óbeinni mismunun, kynbundinni og kynferðislegri áreitni og kynjasambættingu. **Mannréttindaskrifstofan leggur til að í lögnum verði einnig sett fram skilgreining á kynbundnu ofbeldi**, t.d. í samræmi við yfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna um afnám ofbeldis gegn konum: „*ofbeldi á grundvelli kynferðis sem leiðir til, eða gæti leitt til, líkamlegs, kynferðislegs eða sálræns skaða eða þjóninga þolanda, einnig hótun um slíkt, þvingun eða handahófskennda sviptingu frelsis, bæði í einkalífi og á opinberum vettvangi.*”
- Að eftirlit Jafnréttisstofu með framkvæmd laganna er gert skýrara. Mannréttindaskrifstofan er hlynnt því að Jafnréttisstofa fái heimild til að krefja opinberar stofnanir, sveitarfélög, atvinnurekendur og félagasamtök um allar upplýsingar sem nauðsynlegar eru vegna verkefna hennar og athugunar á einstökum málum að viðlögðum dagsektum. Mannréttindaskrifstofa fagnar því einnig að Jafnréttisstofa fái heimildir til að fylgja úrskurðum kærunefndar jafnréttismála eftir að ósk kæranda. Því miður er það svo að ekki hefur alltaf verið farið að tilmælum Jafnréttisstofu og því er nauðsynlegt að lögfesta viðurlög til að styrkja stöðu hennar.
- Að úrskurðir kærunefndar jafnréttismála verða bindandi fyrir málsaðila í stað álita áður – í samræmi við þróun í nágrannalöndum okkar.
- Að gjafsókn verði veitt kæranda í tilvikum þegar úrskurður kærunefndar er kæranda í hag, hafi gagnaðili höfðað mál til ógildingar úrskurðinum.
- Að jafnréttisáætlunum fyrirtækja sem hafa 25 starfsmenn eða fleiri skuli fylgja framkvæmdaáætlun sem ber að endurskoða á þriggja ára fresti og að fyrirtæki skuli gefa

skýrslu til Jafnréttisstofu um framgang mála. Sinni fyrirtæki ekki þessari skyldu er heimilt að leggja á dagsektir.

▪ Að launaleynd er aflétt. **Mannréttindaskrifstofan er fylgjandi hugmyndum um aðgang trúnaðarmanna stéttarfélaganna að launaupplýsingum þar sem unnt er að bera saman laun tveggja starfsmanna.**

▪ Menntamálaráðherra ræður jafnréttisráðgjafa sem fylgir eftir ákvæðum 21. gr. frumvarpsins um menntun og skólastarf og veiti ráðgjöf í jafnréttismálum.

▪ Að skylt verður að tilnefna bæði karl og konu í nefndir, ráð og stjórnir á vegum ríkis og sveitarfélaga og gæta þess að hlutfall hvors kyns verði sem jafnast og ekki minna en 40%. Í þriggja manna nefndum skal sitja minnst einn nefndarmanna af hvoru kyni. **Mannréttindaskrifstofan er fylgjandi hugmyndum sem kynntar voru í greinargerð með frumvarpsdrögum um að skylda stjórnvaldaflokkanna til að setja fram fléttulista. Skrifstofan hvetur einnig til áframhaldandi umræðu um það að skylda lífeyrissjóði og fyrirtæki til að jafna hlut kynjanna í stjórnnum og nefndum sbr. 22. gr. frumvarpsins en þetta hefur gefið góða raun í Noregi.**

▪ Að innan sérhvers ráðuneytis starfi sérstakur jafnréttisfulltrúi sem hafi sérþekkingu á jafnréttismálum og rannsóknir verði eflidar.

▪ Að kveðið verði á um framkvæmdaáætlun í þingsályktun um tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum til fjögurra ára í senn.

▪ Að félagsmálaráðherra boði til sérstaks jafnréttisþings innan árs frá alþingiskosningum og aftur að tveimur árum liðnum.

▪ Að reynt er að gera Jafnréttisráð virkara en **Mannréttindaskrifstofa Íslands lýsir sig reiðubúna til að eiga fulltrúa í Jafnréttisráði. Skrifstofan vinnur að mannréttindum á heildstæðan hátt og fulltrúar hennar gætu þannig varpað ljósi á sk. fjölþátta mismunun, t.d. þar sem konur verða fyrir tvöfaldri mismunun grundvelli kynferðis og kynþáttar.**

▪ Að umsækjandi um starf geti krafist rökstuðnings atvinnurekanda fyrir ráðningu annars umsækjanda af gagnstæðu kyni.

▪ Að óheimilt sé að birta auglýsingu í fjölmiðlum eða á öðrum opinberum vettvangi sem er öðru kyninu til minnkunar, lítilsvirðingar eða stríði gegn jafnri stöðu og jafnrétti kynjanna á nokkurn hátt. Mannréttindaskrifstofan fagnar því að starfssvið og heimildir Jafnréttisstofu séu auknar en í þessu samhengi er brýnt er tryggja rekstrargrundvöll stofnunarinnar; fjárframlög hafa til þessa engan veginn nægt til að halda úti viðunandi starfsemi. **Mannréttindaskrifstofan hvetur stjórnvöld til að auka fjárframlög til Jafnréttisstofu umtalsvert svo hún geti sinnt lögbundu hlutverki sínu.**

Sem fyrr segir miðar frumvarpið að því að jafna stöðu kynjanna á öllum sviðum samfélagsins. Mannréttindaskrifstofan veur athygli á eldri umsögnum sínum er tengjast málefnum kvenna, kynbundnu ofbeldi og jafnrétti. Mannréttindaskrifstofan styður lögfestingu um fórnarlamba- og vitnaverndar fyrir fórnarlömb mansals¹ og „austurrísku leiðina“ varðandi brottvísun og heimsóknabann fyrir þá sem beita ofbeldi á heimilum². Mannréttindaskrifstofan telur einnig nauðsynlegt vegna eðlis heimilisofbeldis að setja sérstakt ákvæði í almenn hegningarlög sem tekur á *kynbundnu ofbeldi karla gegn konum*. Mannréttindaskrifstofan hvetur stjórnvöld til að

¹ Umsögn Mannréttindaskrifstofu Íslands um frumvarp til laga um breytingu á almennum hegningarlögum, nr. 19/1940, breytingu á lögum um útlendinga, nr. 96/2002, og lögum um atvinnuréttindi útlendinga, nr. 97/2002, með síðari breytingum (fórnarlambavemd), <http://www.humanrights.is/verkefni/umsagnir/nr/1684>.

² Umsögn um frumvarp um breytingu á lögum um meðferð opinberra mála og almennum hegningarlögum (brottvísun og heimsóknabann) 20. mars 2006, <http://www.humanrights.is/verkefni/umsagnir/nr/1198>.

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

fara að dæmi Svía sem hafa lögfest sérstakt ákvæði um gróf „kvenfrelsisbrot“ ásamt því að gera breytingar á útlendingalögum og lögum um atvinnuréttindi útlendinga í þá átt að veita konum af erlendu bergi brotnu sérstakt búsetuleyfi og félagsaðstoð við skilnað ef þær hafa þurft að þola ofbeldi af hendi maka.³ Þá hvetur Mannréttindaskrifstofan til að tekið sé til nánari skoðunar að gera kaup á vændi refsiverð.⁴

Ísland hefur undirritað en ekki enn fullgilt ýmsa samninga er snúa að jafnréttismálum. Mannréttindaskrifstofan hvetur stjórnvöld til að fullgilda hið fyrsta samningsviðauka nr. 12 við Mannréttindasáttmála Evrópu en í honum er að finna sjálfstætt bann við mismunun. Þá hvetur Mannréttindaskrifstofan stjórnvöld til að fullgilda Evrópusamning um aðgerðir gegn mansali og samning Sameinuðu þjóðanna um aðgerðir til að sporna við skipulagðri, fjölþjóðlegri glæpastarfsemi ásamt viðaukum.

Mannréttindaskrifstofan er hlynnt því að kveðið sé á um jafnrétti kynjanna í sérstökum lögum en hvetur jafnframt stjórnvöld til að hefja athugun á því hvort ekki sé tímabært að innleiða heildstæða sérlöggjöf hér á landi, áþekka jafnréttislögum, gegn mismunun á grundvelli annarra eiginleika en kyns s.s. uppruna, kynþáttar, aldurs, kynhneigðar eða fötlunar líkt og gert hefur verið í nágrannalöndum okkar, og í samræmi við Evróputilskipanir gegn mismunun.

Virðingarfyllt,

f.h. Mannréttindaskrifstofu Íslands

Guðrún D. Guðmundsdóttir, framkvæmdastjóri

³ Umsögn um frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum, nr. 19 12. febrúar 1940 (heimilisofbeldi), <http://www.humanrights.is/verkefni/umsagnir/nr/1196>.

⁴ Umsögn Mannréttindaskrifstofu Íslands um frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum, nr. 19 12. febrúar 1940 (kynferðisbrot), 13. mars 2006, <http://www.humanrights.is/verkefni/umsagnir/nr/1195>.